

tussen Duin & Dijk

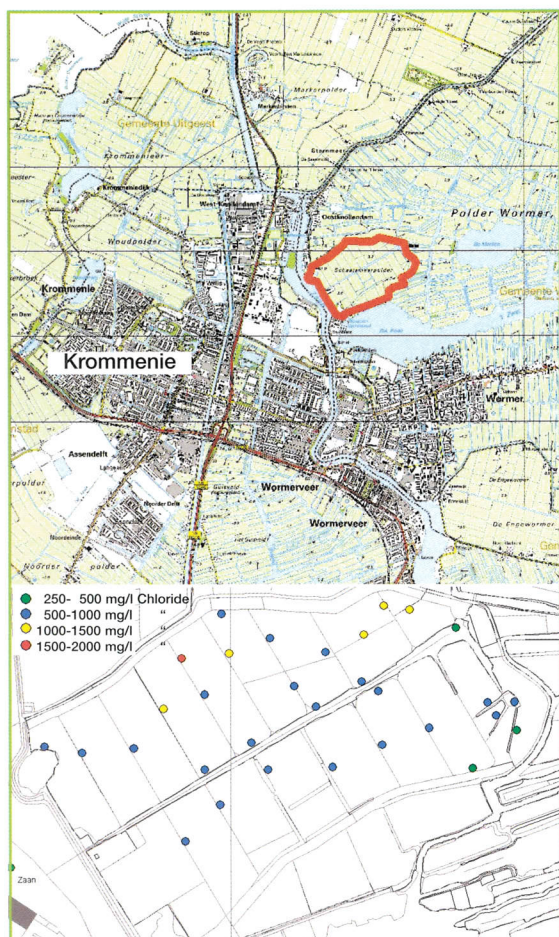

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 7 3 ● 2008

De Schaa

Zilte flora in een Zaanse

- Boven: Ligging van de Schaalsmeer.
Onder: Chlorideconcentraties in de sloten van de Schaalsmeer in april 2007.

Soort	Aantal percelen		
	A	B	C
knolvossenstaart (<i>Alopecurus bulbosus</i>)	16	0	0
echte heemst (<i>Althaea officinalis</i>)	?	1	1
selderij (<i>Apium graveolens</i>)	4	2	2
zulte (<i>Aster tripolium</i>)	?	1	1
zilte zegge (<i>Carex distans</i>)	6	5	4
echt lepelblad (<i>Cochlearia officinalis</i> ssp. <i>officinalis</i>)	0	5	4
melkkruid (<i>Glaux maritima</i>)	3	5	3
waterpunge (<i>Samolus valerandi</i>)	7	1	9
zilte schijnsparrie (<i>Spergularia salina</i>)	4	8	5
aardbeiklaver (<i>Trifolium fragiferum</i>)	6	10	9
schorrenzoutgras (<i>Triglochin maritima</i>)	5	7	5

A. Odé 1989. B. Steendam 1996.
C. Ballintijn, Brinkkemper & Swolfs, 2002 t/m 2007

- Tabel 1: Het aantal percelen waarin de verschillende soorten gevonden werden (periode 1989-2007). Bij de vergelijking van de gegevens moet er rekening mee gehouden worden dat door de auteurs per jaar steeds maar enkele percelen tegelijk werden geïnventariseerd.

Nog steeds zijn er in Noord-Holland ver van de kust gebieden te vinden waar de invloed van de zee in de natuur is terug te zien. Zo groeien er in de droogmakerij Schaalsmeer zoutminnende planten. In dit artikel wordt ingegaan op de hier voorkomende soorten en hun aantalsontwikkeling.

De Schaalsmeer

De Schaalsmeer is een kleine droogmakerij, gelegen tussen de rivier de Zaan en de Polder Wormer, Jisp en Nek. Het gebied is eigendom van Natuurmonumenten (NM) en maakt deel uit van de beheer-eenheid Wormer- en Jisperveld. De droogmakerij ligt zo'n anderhalve meter lager dan de hiervoor genoemde polder en daarom is bemaling nodig om het gebied droog te houden. In het gebied treedt brakke kwel op vanuit dieper gelegen, zout bevattende, klei- en veenpakketten. Het water dat vanuit de Polder Wormer, Jisp en Nek

en de Zaan de droogmakerij in zijgt is veel zoeter. Hierdoor treden in de Schaalsmeer gradiënten en variaties in het zoutgehalte van de bodem op. De zoute kwel zorgt er voor dat planten die we vooral kennen van kwelders hier ook aan te treffen zijn, terwijl de zoetere kwel vanuit de Polder Wormer, Jisp en Nek het voor soorten als echte koekoeks-bloem, gevleugeld hertshooi en riet-orchis mogelijk maakt er ook een plek te vinden.

Zoutplanten

In de afgelopen jaren hebben we regelmatig gekeken naar het voor-

komen van zoutplanten en het lijkt er op dat deze soorten zich nog steeds goed handhaven. Tabel 1 geeft aan in hoeveel percelen de besproken zoutplanten door respectievelijk Odé (1989), Steendam (1996) en de auteurs werden aangetroffen. Het is niet duidelijk of de verschillen in het aantal percelen waarin een soort is waargenomen, worden veroorzaakt door het tijdstip van waarnemen, het type beheer, te weten beweiding (koeien of schapen) of hooiproductie, de bemestingsintensiteit in de jaren voorafgaand aan de opname of door veranderingen in de chloride-

Ismeer

droogmakerij

Soort	Aantallen/Oppervlakten			
	A	B	C	D
aardbeiklaver	>> 10000 m ²	600 - 5400	> 10000 m ²	2002, 2003, 2005
echte heemst	?	4 - 7	51 - 500	2003
echt lepelblad	?	1000 - 11000	2500 - 5000 m ²	2005
melkkruid	100 - 1500	100 - 1200	50 - 500	2002, 2003
schorrenzoutgras	100 - 1200	90 - 300	1100 - 2000	2003, 2004
selderij	30 - 400	30 - 60	12	2004, 2005
waterpunge	> 160	5 - 10	1200 - 12000	2004, 2005
zilte schijnspurrie	100 - 1000	70 - 200	2600 - 26000	2003, 2007
zilte zegge	10 - 60	70 - 200	151	2002, 2004
zulte	?	1	1	2002

A. Odé juli 1989. B. Steendam 1996. C. Ballintijn, Brinkkemper & Swolfs, 2002 - 2007
D. Jaren waarin de soort is gevonden door de auteurs

● Tabel 2: Aantallen/Oppervlakten van in de Schaalsmeer gevonden zoutplanten (periode 1989 - 2007). Van zilte rus (*Juncus gerardii*), die algemeen is in de regio en die ook in de Schaalsmeer overal voorkomt, zijn geen aantalschattingen gemaakt.

concentraties. Van de eerder van dit gebied bekende zoutplanten hebben we alleen knol-vossenstaart niet teruggevonden. Het gaat hier om een lastig te herkennen soort, die mogelijk gemist is.

Voor- of achteruitgang?

P. Bakker (NM) en J. van der Geld, voormalig beheerder van het natuureservaat Wormer- en Jisper-veld, spreken over een achteruitgang van de zoutplanten in de Schaalsmeer (Odé, 1989). Om te beoordelen in hoeverre deze achteruitgang ook in de afgelopen jaren nog is doorgegaan, zijn in tabel 2 de door Odé (1989), Steendam (1996) en de auteurs gevonden aantallen weergegeven. De auteurs hebben voor selderij, zilte zegge en zulte exacte aantallen genoteerd, terwijl voor de overige soorten gesommeerde Floron-abundantieintervallen zijn gebruikt. Uit de in tabel 2 genoemde aantallen valt niet duidelijk een algehele achteruitgang van de zilte soorten te constateren. Wel lijkt het erop

dat melkkruid en selderij in aantal zijn teruggelopen. Voor een goed beeld van de huidige status van de zoutplanten in de Schaalsmeer is ons inziens een integrale, binnen één jaar plaatsvindende, inventarisatie noodzakelijk.

Chlorideconcentraties

In april 2007 is er onderzoek gedaan naar de geleidbaarheid van het water. De hieruit berekende chloride-concentraties zijn in het kaartje op pagina 14 weergegeven. Ook door Odé werden metingen uitgevoerd in de Schaalsmeer (Odé 1989). Omdat deze metingen in de zomer (juli) werden gedaan, zijn ze niet rechtstreeks te vergelijken met onze metingen. Wel blijkt uit deze gegevens dat in het ruimtelijke patroon van hoge en lage chloridconcentraties niet veel verandering is opgetreden. De lage chlorideconcentratie in de noord-oosthoek van de droogmakerij wijkt echter wel duidelijk af van het door Odé gevonden beeld. Op deze plek heeft vroeger een molen gestaan (monde- ➤

● Echt lepelblad in de Schaalsmeer.
Foto: Ed Zijp.
Verspreiding periode 2002-2007.

● Melkkruid. Foto: Aart Swolfs.
Verspreiding periode 2002-2007.

● Zilte zegge. Foto: Aart Swolfs.
Verspreiding periode 2002-2007.

● Zilte schijnsparrie. Foto: Piet Zomerdijs.
Verspreiding periode 2002-2007.

● Schorrezoutgras.
Foto: Piet Zomerdijs.

● Schorrezoutgras. Foto: Piet Zomerdijs.
Verspreiding periode 2002-2007.

linge mededeling Ed Zijp, NM) en onderzocht moet worden in hoeverre hier sprake kan zijn van een lek waardoor zoet water vanuit het Wormer- en Jisperveld de Schaalsmeer binnen dringt.

Chlorideconcentraties en het voorkomen van de zilte soorten

Vergelijking van de verspreidingskaartjes met het kaartje op pagina 14 laat zien hoe het voorkomen van een aantal zilte soorten samenhangt met de gemeten chlorideconcentraties. De grootte van de stippen correspondeert met het aantal ter plekke gevonden planten.

Slot

Hoewel onze waarnemingen zich, om eerder genoemde redenen, niet goed laten vergelijken met door anderen verzamelde gegevens, is het duidelijk dat de Schaalsmeer nog steeds een rijke zilte flora kent. Het lijkt er op dat het tot nu toe gevoerde beheer zowel aan weidevogels als aan de zilte flora goede mogelijkheden heeft geboden. Om de zilte soorten ook voor de toe-

komst te behouden zijn terughoudendheid met bemesting, zorgvuldigheid bij de inscharing van vee (type, tijdstip en dichtheid) en een optimale benutting van het brakke kwelwater belangrijke beheer-voorwaarden.

Dankwoord

De auteurs bedanken Ed Zijp (NM) voor het beschikbaar stellen van een foto en Ruud Luntz (NM) en Marcel Groot (NM) voor hulp bij het maken van de kaartjes.

Koos Ballintijn
Reigerpark 68
1444 AC Purmerend
kballint@xs4all.nl

Literatuur

- BAKKER, P., 1977. De Schaalsmeerpolder, belangrijk onderdeel van het Wormer- en Jisperveld. Intern rapport Natuurmonumenten.
- ODÉ, B., 1989. Kartering Zoutplanten Schaalsmeerpolder. Intern rapport Natuurmonumenten.
- STEENDAM, A., 1996. In de natuurdatabase van Natuurmonumenten ingevoerde waarnemingen.